

LUND UNIVERSITY

Pedagogisk utbildning för högskolans lärare

Pilotprojektet vid Lunds universitet 2002-2005. Resultat, förslag och sedan?

Lindberg-Sand, Åsa; Sonesson, Anders; Lörstad, Bengt; Gran, Birgitta; Gustafsson, Nils; Järnefelt, Ingrid; Lundkvist, Heléne

Published in:
Proceedings 2005

2005

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Lindberg-Sand, Å., Sonesson, A., Lörstad, B., Gran, B., Gustafsson, N., Järnefelt, I., & Lundkvist, H. (2005). Pedagogisk utbildning för högskolans lärare: Pilotprojektet vid Lunds universitet 2002-2005. Resultat, förslag och sedan? I *Proceedings 2005: utvecklingskonferensen 16-18 november i Karlstad* (s. 183-192). Lund University.

Total number of authors:
7

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

- Hart, S. 1996. Differentiation and equal opportunities. I: S. Hart (ed.): *Differentiation and the secondary curriculum: debates and dilemmas*. London: Routledge.
- Hägström, O. 2004. Matematikrapport spretar åt olika håll. I: *Ny Teknik*, 2004-10-06.
- Lgr 80 = *Läroplan för grundskolan*. 1980. Stockholm: Liber/Utbildningsförlaget.
- Loveless, T. 1998. The tracing and ability grouping debate. Fordham report. www.edexcellence.net/foundation/publication/publication.cfm?id=127&pubsubid=803 (2005-02-01).
- Marklund, S. 1985. *Differentieringsfrågan*. Stockholm: Liber / Utbildningsförlaget.
- Nyström, P. 2003. Lika barn leka bäst? En gymnasielärdiskurs om nivågruppering i matematik. I: *Pedagogisk forskning i Sverige* 8:4.
- Ramsden, P. 1995. *Learning to Teach in Higher Education*. London / New York: Routledge.
- Wallby, K, S. Carlsson & P. Nyström. 2001. *Elevgrupperingar: en kunskapsöversikt med fokus på matematikundervisning*. Skolverkets monografiserie. Stockholm: Skolverket.

Pedagogisk utbildning för högskolans lärare. Pilotprojektet vid Lunds universitet 2002-2005. Resultat, förslag och sedan?

Åsa Lindberg-Sand, Anders Sonesson, Bengt Lörstad, Birgitta Gran, Nils Gustafsson (studentrepresentant) Ingrid Järnefelt och Heléne Lundkvist, Lunds universitet.

BAKGRUND -

HUR PILOTPROJEKTET KOM TILL OCH GENOMFÖRDES

I Högskoleförordningen infördes år 2002 föreskrifter om att både lektorer och adjunkter ska ha genomgått högskolepedagogisk utbildning samt ha visat pedagogisk skicklighet för att anses behöriga för anställning. Behoven och önskemålen har sin grund i de nya förutsättningarna som nu råder vid våra lärosäten med bl. a. stora heterogena studentgrupper, samtidigt som breda övergripande mål för grundläggande högskoleutbildning ställer ökade krav på lärares förmåga att utforma lärandesituationer och arbets sätt i utbildningen. Den integrerade lärarrollen ställer nya krav framför allt på den pedagogiska kompetensen.

Alla lärosäten anvisades medel för att genomföra utbildning i högskolepedagogik fr.o.m. budgetåret 2002. En särskild satsning gick till Lunds universitet, för att utveckla pedagogisk utbildning för högskolans lärare. Regleringsbrevet förtydligade att universitetet i detta arbete framför allt skulle beakta frågor om innehåll i de pedagogiska kurserna. Vidare

skulle universitetet informera övriga lärosäten om projektets utveckling. Projektet startade 2002-01-01 och avslutades 2005-06-30.

Projektet genomfördes i form av utveckling av pedagogiska kurser, utvärdering av verksamheten samt i nationell samverkan. Projektet hade under de första åren en tredelad uppläggning inom universitetet där den pedagogiska enheten UCLU ansvarade för den största andelen i samverkan med fakulteterna, Pedagogiska institutionen hade ett särskilt projekt. Den övergripande utvärderingen genomfördes av Utvärderingsenheten. För slutrapporteringen bildades en särskild arbetsgrupp:

Bengt Lörstad, Rektorsämbetet
(*projektledare*)

Åsa Lindberg-Sand, Pedagogiska institutionen
(*huvudsekreterare*)

Birgitta Gran, Utvärderingsenheten
Nils Gustafsson, studentrepresentant
Ingrid Järnefelt, UCLU
Heléne Lundkvist, UCLU
Anders Sonesson, UCLU

Projektet rapporterades till departementet i juni 2005. Slutrapporten ligger som Pdf-fil på UCLUs hemsida tillsammans med andra underlag från projektet (www.uclu.lu.se/pilotprojektet). Slutrapport samt olika delrapporter finns även på Utvärderingsenhetens hemsida (www.evaluat.lu.se/utvutbl.htm). Forskningsnätverket Lärande Lund har publicerat en delrapport inom ramen för Pedagogiska institutionens del av projektet: Booth, S. Antman, L. Borell, J. (2005). En kunskapsöversikt om principer och teoretiska grunder för högskolepedagogisk utbildning och utveckling. Lunds Universitet, Lärande Lund, Rapport inom Pilotprojektet.

PILOTPROJEKTETS MÅL

De övergripande mål som rektor fastställde för projektet var att utveckla högskolepedagogiska utbildningar som:

- svarar mot fakulteternas och lärarnas behov och önskemål
- accepteras som tillräckliga överallt i landet
- fungerar som modell både nationellt och internationellt

Det första målet handlade således om att utveckla högskolepedagogisk utbildning primärt för det egna lärosätets behov medan de båda övriga visade att projektet skulle läggas upp så att det kunde få en nationell betydelse för utvecklingen. Projektet inleddes med att lägga upp ett välförankrat utvecklingsarbete på alla fakulteter och övergick under det sista året till att fokusera de sistnämnda målen. Som inledning till denna sista fas anordnades en nationell konferens på Örenäs slott i november 2004. När förslagen sedan började ta form genomfördes sent under våren 2005 fyra heldagsseminarier på olika lärosäten (Umeå, Växjö, Borås och Uppsala) till vilka alla lärosäten var inbjudna. Manus till slutrapporten inklusive förslag till målbeskrivning för behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning på 10 veckor skickades ut som förberedelse för diskussionerna. På så sätt innebar slutfasen av projektet att en grund lades för att kunna uppnå projektets hela målsättning.

PERSPEKTIV I PROJEKTET - UTVECKLING AV "SCHOLARSHIP OF TEACHING AND LEARNING"

Under projektets gång visade det sig att det perspektiv på lärares kompetensutveckling i högskolan som har sin utgångspunkt i Boyers arbete (1990) kunde fungera som ett övergripande perspektiv för förslagen från projektet. För att *Scholarship of Teaching and Learning* ska kunna byggas upp, t.ex. inom ramen för en utbildning eller ett utvecklingsarbete, behöver lärare utveckla:

- ett reflekterande och forskande förhållningssätt till den egna undervisningen, underbyggt av relevant forskning och teoribildning,
- förmåga att tillvarata, systematisera och kommunicera egna undervisningserfarenheter i avsikt att bidra till kunskapsbildning, lokalt eller i vidare sammanhang.

För att lärare ska kunna utveckla och praktisera *Scholarship of Teaching and Learning* (SoTL) krävs att flera olika förutsättningar är uppfyllda. Lärare behöver skaffa sig en grund för att kunna använda pedagogiska begrepp och teorier, för att kunna utveckla ett reflekterande och forskande förhållningssätt till den egna undervisningen. De ska även kunna utgå från relevant pedagogisk kunskapsbildning i sin undervisning, både från utvecklingsarbete och från forskning. Det här innebär krav både på den högskolepedagogiska utbildningens innehåll och på den miljö där lärarna ska utöva sin kompetens. För att lärare ska kunna utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt till den egna undervisningen och till studenters lärande behöver den högskolepedagogiska utbildningen vara forskningsintegrerad. Och för att lärare ska kunna ta del av och själva redovisa resultat av pedagogiskt utvecklingsarbete krävs att den utbildningsmiljö de arbetar inom understödjer sådan verksamhet. För att man inom den högskolepedagogiska utbildningen ska kunna dra nytta av det utvecklingsarbete som pågår i verksamheten behöver utbildningen vara arbetsintegrerad.

Även om lärare, t.ex. inom ramen för pedagogisk utbildning, har utvecklat förutsättningar för SoTL, måste det därutöver finnas utrymme för ett kollegialt samspel i den

utbildningsmiljö de arbetar inom och tillgång till olika arenor på universitetet både för att kunna redovisa eget och för att dra nytta av andras kunskapsutveckling inom området. Lärare måste arbeta i en utbildningsmiljö som präglas av utvecklingsarbete. Om *Scholarship of Teaching and Learning* uppfattas som en god vision för utveckling av högskolepedagogisk kompetens, så kan den läggas till grund för att skapa goda samband mellan högskolepedagogisk utbildning, lärares kompetensutveckling och verksamhetens utveckling. En sådan utveckling kräver dock att akademiska lärares högskolepedagogiska utbildning och fortsatta pedagogiska kompetensutveckling behandlas som en sammanhållen och väsentlig strategisk fråga på varje lärosäte.

RESULTAT OCH FÖRSLAG FRÅN PROJEKTET

Den centrala uppgiften i projektet var att beakta frågor om innehåll i den högskolepedagogiska utbildningen. Men att utforma innehållsbeskrivningar eller kursstrukturer som modeller för utvecklingen visade sig mindre lämpligt. Den mångfacetterade verksamheten vid våra olika lärosäten med starkt varierade behov ställer krav på flexibla kursformer. Dessutom bör anordnandet av denna utbildning innefatta samma nivå av ansvar och frihet att utforma utbildningens innehåll och form som gäller för utveckling av andra kvalificerade högskoleutbildningar. Därför fokuserade vi i pilotprojektet att utveckla förslag till övergripande mål för utbildningen.

Pedagogisk utbildning utgör ett viktigt och verksamt element i lärosätenas kvalitetsarbete. Bologna-processen ställer krav på att definiera kurser, utbildningsförlopp och examina i termer av vilka resultat lärprocesserna ska leda fram till. Den väcker utmanade frågor om pedagogiska handlingsalternativ och examinationsformer, som är ägnade nå resultat på en internationellt jämförbar och konkurrenskraftig nivå. Den behörighetsgivande högskolepedagogiska utbildningen är en nödvändig förutsättning i detta kvalitetsarbete.

Projektets centrala resultat är förslaget till målbeskrivning för den behörighetsgivande pedagogiska utbildningen. Utbildningen, som ska omfatta motsvarande tio veckors heltids-

studier inplaceras även på den avancerade nivån i relation till Bologna-processen. Till målbeskrivningen kopplas även förslag till dokumentation av pedagogisk kompetens, motsvarandebedömningar samt förslag till pedagogiska karriärvägar inom högskolan. Projektet har även bidragit till att ett nationellt nätverk vuxit fram med rikare samspel och ömsesidig förståelse kring högskolepedagogisk utbildning och utveckling.

Målbeskrivningen ger struktur och riktning åt de utbildningar som ska ge den pedagogiska grunden för att verka som lärare vid högskolan samtidigt som den ger möjlighet till stor flexibilitet i kursformer. Målbeskrivning, kurser och övriga kompetenshöjande aktiviteter ger tillsammans grunden för en utveckling och förnyelse av pedagogiska arbetssätt vid högskolan. Målbeskrivningen förankrades under våren 2005 vid landets lärosäten. Efter att pilotprojektet avslutats är det nu det enskilda lärosätets sak att ta ställning till denna målbeskrivning, som en grund för den pedagogiska utvecklingen i nationell samverkan.

FRAMTIDEN - VAD HÄNDER NU?

I årets budgetproposition redovisas under avsnitt 7.2.12:

Lunds universitet har tilldelats 3,9 miljoner kronor årligen under perioden 2002-2004 för ett pilotprojekt för högskolepedagogisk utbildning, genom vilket allmänt accepterade mål för behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning har ställts upp. Målen, som utgår från att den behörighetsgivande utbildningen i högskolepedagogik ska omfatta sammanlagt minst tio veckors heltidsstudier, syftar till att utgöra en grund för överenskommelser och samverkan mellan svenska lärosäten." (Prop. 2004/06:1 Utgiftsområde 16, s 163).

SUHF (Sveriges Universitets- och Högskoleförbund) behandlade Pilotprojektets förslag till gemensamma mål vid sin förbunds församling den 17 november 2005. Man beslutade både att anta rekommendationerna till målbeskrivningar från projektet (med vissa tillägg rörande det konstnärliga området) och att uttala att en bedömning gjord på ett lärosäte att dessa mål är uppfyllda för en viss

individ även ska erkännas på ett annat. Sedan slutrapporten redovisades har även Bologna-propositionen givit både nya förutsättningar för och behov av att finna goda gemensamma perspektiv för kompetensutveckling av högskolans lärare. Pilotprojektet har bidragit till att samarbete kring denna utveckling kan utgå från en gemensam beskrivning av de krav som kan ställas på högskolelärares pedagogiska kompetens. ■ ■ ■

REFERENSER

Boyer, E.L. (1990). *Scholarship Reconsidered – priorities of the professoriate*. New York: Jossey Bass.

BILAGA 1 - FÖRSLAG TILL MÅL FÖR BEHÖRIGHETSGIVANDE HÖGSKOLEPEDAGOGISK UTBILDNING

Mål för behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning

Omfattning

Den behörighetsgivande utbildningen i högskolepedagogik omfattar sammanlagt minst 10 veckors heltidsstudier.

Förkunskaperna utgörs av krav på examen från grundläggande högskoleutbildning.

Mål

(utöver de allmänna målen i 1 kap. 9 § högskolelagen fram till 2007, och efter 1/7 2007 i enlighet med de målformuleringar som kommer att beslutas för den avancerade nivån.)

Den behörighetsgivande högskolepedagogiska utbildningens övergripande mål är:

- att kursdeltagaren ska ha utvecklat kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som grund för att arbeta professionellt som lärare inom högskolan.

Detta innebär att kursdeltagaren ska ha utvecklat:

- kunskaper om studenters lärande i högre utbildning utifrån teori och forskning med utbildningsvetenskaplig relevans,
- förmåga att planera, undervisa i, examinera samt utvärdera forskningsanknuten högskoleutbildning inom det egna kunskapsområ-

det och att stödja individers och gruppers lärande,

- ett reflekterande förhållningssätt till den egna lärarrollen och till värdegrundsfrågor, såsom vetenskaplighet, demokrati, jämställdhet och likabehandling i högre utbildning,
- kunskaper om samhällets mål och regelverk för verksamheten inom högre utbildning,
- förmåga att tillvarata, analysera och kommunicera egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat som grund för utveckling av utbildningen och av den egna professionen,
- och redovisat ett självständigt arbete som behandlar utbildning och undervisning inom det egna kunskapsområdet relaterat till utbildningsvetenskaplig teori och forskning.

BILAGA 2 – AVKORTAT UTDRAG AV ÖVRIGA FÖRSLAG FRÅN PILOTPROJEKTET

Förslag till dokumentering av högskolepedagogisk utbildning

Under de senaste åren har kraven ökat på att pedagogiska meriter ska redovisas på ett systematiskt sätt när man söker anställning som lärare vid högskola. Alla lärosäten har riktlinjer av något slag för hur denna dokumentation ska utformas. Vid alltfler lärosäten rekommenderas att lärare utvecklar pedagogiska meritportföljer, så att bedömning av pedagogisk skicklighet (SFS 1998:1003) kan utgå från ett gott underlag (Lindberg 1997, Apelgren & Giertz 2001, Giertz 2003). Sedan bestämmelsen om att högskolepedagogisk utbildning utgör en av de nödvändiga förutsättningarna för att vara behörig för anställning som lärare i högskolan, har betydelsen av att denna del av meriteringen framgår tydligt ökat. Av pilotprojektet har det också klart framgått att doktorander och lärare kommer att skaffa sig dessa utbildningsmeriter på många olika sätt och i skilda utbildningssammanhang. De lärare som gått pedagogiska kurser före 2002 har oftast flera olika meriter som ska vägas samman för att visa att de har en högskolepedagogisk utbildning som kan motsvara de nya kraven på behörighet. Det förslag vi lägger fram be-

gränsar sig således till hur dokumentation av den behörighetsgivande högskolepedagogiska utbildningen eller motsvarande kunskaper kan underlättas i rent formell mening, och ska inte ses som en beskrivning av helheten i dokumentation av pedagogiska meriter, för att dessa ska utgöra ett fullgott underlag för bedömning av pedagogisk kompetens. Det sistnämnda är en betydligt större fråga, som inte behandlas i den här rapporten.

Pilotprojektet föreslår att de meriter som gäller behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning avgränsas som en särskild del av de pedagogiska meriterna eller som ett särskilt fack i den pedagogiska meritportföljen. Den omfattar främst det underlag som ska ligga till grund för att kunna bedöma om en person har de meriter som motsvarar de krav som ställs på behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning eller motsvarande kunskaper. Den pedagogiska meritportföljen behöver då struktureras med hänsyn till att en särskild del för högskolepedagogisk utbildning har införts (Figur 1).

Högskolepedagogisk behörighet och pedagogisk skicklighet

För att vara behörig till anställning som lektor eller adjunkt i högskolan ska den sökande ha meriter från tre olika områden. Först krävs examen från en grundläggande högskoleutbildning (adjunkter) eller doktorexamen (lektorer) (HF kap4 §7-9, SFS 2002:761). Dessutom krävs för båda grupperna att man ska ha genomgått högskolepedagogisk utbildning eller på annat sätt förvärvat motsvarande kunskaper. Därutöver krävs emellertid att den sökande även ska ha visat pedagogisk skicklighet. Den behörighetsgivande högskolepedagogiska utbildningen utgör således bara en av de tre grunder som utgör behörigheten. En högskolepedagogisk kurs på 10 poäng/veckor ger inte i sig själv behörighet för anställning som lärare i högskolan, utan den måste kombineras med dokumentation både av adekvat ämneskunnande och av praktiska erfarenheter av att undervisa i högskolan. Förordningens formulering gör det dock möjligt att uppnå behörighet för anställning som lärare i högskolan t.ex. genom en helt teoretisk kurs i högskolepedagogik, bara den kombineras med

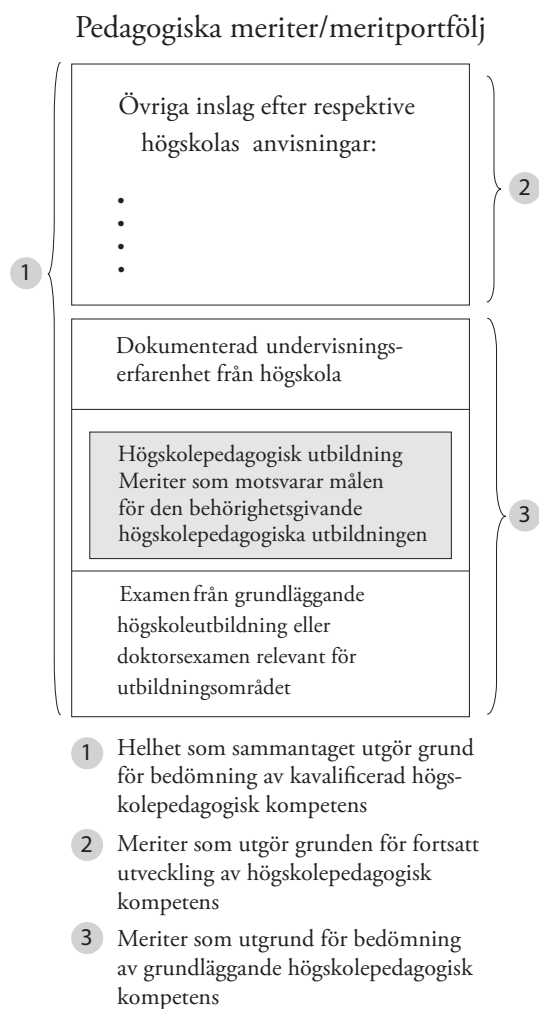
dokumentation av ämneskunnande och praktisk erfarenheter av att undervisa, vilka tillsammans utgör underlag för att bedöma om en tillräcklig nivå av pedagogisk skicklighet föreligger. Däremot är det, som framhållits i tidigare avsnitt, pedagogiskt motiverat att den högskolepedagogiska utbildningen är såväl arbets- som forskningsintegrerad.

Högskoleutbildningar som leder fram till en lärarexamen för ett område bygger alla på att deltagarna har skaffat sig både ämneskunnande, pedagogiska/didaktiska kunskaper och därutöver integrerande praktisk erfarenhet av undervisning under handledning inom ramen för utbildningen. Kravet på en särskild högskolepedagogisk utbildning för lärare i högskolan får därför inte förväxlas med innebörden i en lärarexamen, inom vilken alla tre inslag som nämndes ovan ingår. På det sätt som förordningen har formulerats och det sätt som anställning av lärare i högskolan tillgår på, kan man dra slutsatsen att det är lärarförslagsnämnden inom högskolan (eller motsvarande instans) som avgör om grundläggande lärarkompetens /tillräcklig pedagogisk skicklighet föreligger.

Dokumentation av behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning

När BHU anordnas som en sammanhållen kurs på tio veckor är det inom den ramen de övergripande mål som föreslås för utbildningen ska uppnås. Då kan kursbevis från en sådan utbildning räcka som en dokumentation av att utbildningsdelen av behörigheten uppnåtts. Anordnas BHU däremot i form av flera mindre kurser, varav några är valfria, kan uppfyllandet av något av målen anses ligga i någon annan kurs. Om man därför anordnar en obligatorisk utbildning, där en viss måluppfyllelse föreskrivs, som en frivillig kombination av många små moment, så kommer ansvaret för att täcka in helheten med dessa moment att bli en fråga för den enskilde läraren. En samlad dokumentation inom ramen för den pedagogiska meritportföljen är en praktisk lösning för att visa hur helheten i den behörighetsgivande utbildningen har uppnåtts. Det gäller såväl för de akademiska lärare, som genom åren har deltagit i olika kurser och utbildningar och i

efterhand av något skäl vill kunna visa att de har behörighet, som för de doktorander och unga lärare som erbjuds eller söker till kurser och utbildningar av olika längd och i skilda utbildningssammanhang.

Figur 1. Övergripande struktur för pedagogisk meritportfölj för högskolans lärare.

En samlad dokumentation gör det möjligt att bibehålla en mångfald i kursutbudet samtidigt som de kunskapskrav som ställs framgår både för lärare och för lärarförslagsnämnder.

Dokumentationen bör då innehålla:

1. Målen för behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning vid det aktuella lärosätet.
2. En förteckning över alla kurser NN genomgått och som ingår i något lärosätes utbud av behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning. (Kursintyg läggs som bilaga).

3. En förteckning över alla andra kurser och utbildningar som kan anses motsvara målen för BHU eller som kan visa ytterligare pedagogiska utbildningsmeriter (kursintyg och utbildningsbevis som bilaga).
4. Dokument eller andra underlag för att visa att man uppnått målen för BHU på andra sätt än genom formell utbildning (reell kompetens). En lärare som inte har gått några kurser alls bör således för varje målområde redovisa underlag som visar att man har utvecklat de kunskaper som anges.

Det väsentligen nya i situationen för bedömning av högskolepedagogiska utbildningsmeriter är då att bedömningen av annan utbildning eller motsvarande kunskaper kan ske utifrån målen för BHU.

MOTSVARANDEBEDÖMNING AV HÖGSKOLEPEDAGOGISK UTBILDNING

Det finns två innebörder i motsvarandebedömning när det gäller BHU. Den första innebär hur utbildningar från olika lärosäten kan jämföras med varandra inom Sverige. Motsvarar en BHU från Lund den från Trollhättan/Uddevalla eller Uppsala? Den andra handlar om hur andra kunskaper och utbildningsmeriter än de som förvärvats inom ramen för BHU ska bedömas vid ansökan.

Utveckling av motsvarighet nationellt och internationellt

Idag kan varje högskola besluta om mål, omfattning och innehåll för sin BHU. SUHF föreslog i en särskild rapport om pedagogiskt utbildning (SUHF 2000) att en särskild nationell delegation skulle inrättas för att granska pedagogiska kurser. Detta förslag förverkligades inte. I pilotprojektets uppdrag ligger att utveckla modeller för behörighetsgivande utbildning som kan fungera både nationellt och internationellt. I det arbetet har vi bedömt att en utveckling mot nationella mål för utbildningen kunde fylla ett sådant syfte.

Om förslagen till mål accepteras av lärosätena kan de också ligga till grund för en överenskommelse om att godkänna andra

lärosätens behörighetsgivande utbildning, oavsett hur den för övrigt är upplagd. Att skapa en samverkan mellan lärosäten för en sådan överenskommelse kan ses som ett litet steg i riktning mot en nationell nivå för ackreditering av BHU. Om de mål för utbildningen som denna samverkan kommer att innefatta visar sig vara i någorlunda samklang med de mål som i ökande utsträckning ligger till grund för godkännande av högskolepedagogisk utbildning internationellt, kan en grund vara lagd för en nationell modell som kan accepteras internationellt.

Lokal motsvarandebedömning av kunskaper förvärvade på annat sätt

Den andra innebörden i motsvarandebedömning utgörs av möjligheten att få andra kunskaper än BHU prövade som likvärdiga vid ansökan. Grunden för detta finns i Högskoleförordningen, som i kap 4, § 8 och 9 (SFS 2002:761) anger att en sökande till en anställning som lektor eller adjunkt för att vara behörig ska ha ”genomgått högskolepedagogisk utbildning *eller på annat sätt förvärvat motsvarande kunskaper.*” Formuleringen gör det nödvändigt att behandla frågan om hur motsvarandebedömningar kan utföras på ett sätt som blir så välgrundat som möjligt och som tillförsäkrar sökande en likvärdig behandling oavsett till vilket vetenskapsområde eller lärosäte man söker till.

En sådan motsvarandebedömning kan då innebära antingen att den sökande hänvisar till andra utbildningsmeriter än BHU för att få dem prövade, eller att han/hon hänvisar till att den praktiska erfarenheten av att undervisa har inneburit utveckling av ”motsvarande kunskaper”. Bedömningen i det senare fallet skulle då motsvara en validering av reell kompetens. Dessa bedömningar är i grunden olika och kommer därför att diskuteras var för sig.

Motsvarandebedömning av praktisk erfarenhet

När ett lärosäte har beslutat om omfattning och innehåll för BHU uppkommer också frågan om på vilket sätt lärare som inte har gått någon högskolepedagogisk utbildning, men som vill hävda reell kompetens motsvarande

BHU ska bedömas. Enligt vår mening bör även en sådan bedömning baseras i målen för BHU. En bedömning av reell kompetens bör också utgå från att kunskaperna på något sätt ska vara dokumenterade. I en sådan dokumentation bör det inte vara tillräckligt att hänvisa enbart till viss mängd och omfattning av undervisningserfarenhet från högskola, eftersom dessa upplysningar inte säger tillräckligt om vilka kunskapskvaliteter som den sökande utvecklat genom det arbete som utförts.

Det finns i princip två sätt att skapa kvalitativa underlag för att bedöma reell kompetens. Det ena innebär att lärosätet tar ansvar för att den sökande får genomgå en examination som motsvarar den som utformas för BHU eller föreläggs en särskilt utformad uppgift, som kan ge underlag för bedömningen. Det andra sättet innebär att den sökande utifrån målen för BHU själv på olika sätt dokumenterar sin kunskapsutveckling och bifogar dessa i den särskilda delen i meritportföljen. Detta kan också vara ett gott alternativ om man t. ex. inte har gått kurser motsvarande 10 veckor och vill visa att man ändå har utvecklat kunskaper motsvarande BHU. I pilotprojektet förordar vi det sistnämnda sättet.

Motsvarandebedömning av andra kurser och utbildningar

Under en lång övergångstid kommer sökande till anställningar att ha ett brett spektrum av kurser och utbildningsmeriter, som inte formellt ingick i någon BHU när de skaffade dessa, och vars relation till målen för BHU inte är klar. Det måste också alltid finnas en möjlighet för sökande att få andra utbildningsmeriter prövade, eftersom vägen till anställning som lärare i högskolan kommer att variera.

För att en instans ska kunna göra en bedömning av om någon har ”motsvarande kunskaper”, måste de utgå från vad som avses med de kunskaper som ingår i behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning. En sådan motsvarandebedömning måste således utgå från de beslut lärosätet har fattat när det gäller omfattning och innehåll i BHU om den inte ska bli slumpartad. Resultatet av pilotprojektet innebär att vi inte anser att någon detaljkontroll av innehåll i utbildning vare sig

är möjlig eller önskvärd. Inte heller kan man arbeta med att jämföra och godkänna alla de olika typer av korta pedagogiska kurser som utvecklats, för att få en karta över vad som kan anses motsvara BHU. Det låter sig inte göras på ett någorlunda praktiskt och trovärdigt sätt. Om man däremot utgår från målen för BHU och bedömer i vilken grad en kurs eller utbildning har utvecklat kunskaper som omfattas av målen, så underlättas bedömnings-situationen. Om de mål för BHU man utgår från är accepterade av lärosätet som helhet, så skapas en mer gemensam utgångspunkt för sådana bedömningar mellan olika lärarförslagsnämnder. Om de mål man utgår från dessutom är accepterade nationellt kan en viss samsyn i praxis växa fram även på en nationell nivå, vilket kunde underlätta akademiska lärares mobilitet mellan olika lärosäten. Om målen är internationellt anpassade kunde det underlätta internationell lärarmobilitet.

Med utgångspunkt i de föreslagna målen för BHU samt i den dokumentation av högskolepedagogisk utbildning som vi föreslår, förs nedan ett principiellt resonemang om hur olika utbildningsmeriter kan vägas mot dessa mål.

Utgångspunkter:

- Den sökande måste visa kursintyg eller utbildningsbevis på de utbildningsmeriter som ska prövas. Kursplan eller utbildningsbeskrivning bör om möjligt bifogas. Om sökande hänvisar till examensarbeten eller andra självständiga arbeten inom området ska dessa bifogas.
- Principerna bör vara en huvudsaklig överensstämmelse med målen när det gäller utbildning som avslutats före 2003, med hänsyn till att sökande som skaffat sig meriter tidigare inte kunde rikta sin kompetensutveckling mot dessa. (Detta gäller kanske i första hand kravet på att ett självständigt arbete ska ingå). Man bör tänka sig en övergångsperiod.
- Även när det gäller nivå i förhållande till Bologna-reformen kommer under en lång övergångsperiod ett krav på avancerad nivå att vara omöjlig att uppfylla. Övergångsperiod behövs.

Grunden för en motsvarandebedömning är således att göra en jämförelse mellan målen för BHU och de mål som de andra kurser och utbildningar har, som den sökande hänvisar till. Den jämförelsen är specifik för varje fall och några kompletta listor över vilka utbildningar och kurser som har inslag som kan motsvara BHU går inte att åstadkomma.

PEDAGOGISKA KARRIÄRVÄGAR INOM HÖGSKOLAN

Utvecklingen av BHU innebär att högskolans lärare får en pedagogisk grund för sitt undervisande uppdrag. Men den behörighetsgivande utbildningen utgör bara det första steget i den pedagogiska utvecklingen som lärare i högskolan. För att en stor professionell verksamhet, som den högskoleutbildningen utgör, ska utvecklas, behövs därutöver kontinuerlig kompetensutveckling i arbetet, en forskningsanknuten verksamhetsutveckling och fortsatt kvalificerad utbildning för den andel av de professionella som går vidare till högre tjänster, särskilda uppdrag och forskning inom området. För det professionella området högskoleutbildning behöver man därför också utveckla belönande karriärvägar, som premierar de särskilda kompetenser som är viktiga för att verksamheten ska utveckla högsta möjliga kvalitet. Generellt sett har lärare i högskolan idag alltför otydliga pedagogiska karriärvägar, samtidigt som den forskning-sanknutna verksamhetsutvecklingen skulle behöva öka i omfattning.

Vår bedömning är att den behörighetsgivande högskolepedagogiska utbildningen ska utgöra en god grund för två olika typer av pedagogisk karriär i högskolan. Oavsett hur BHU för övrigt organiseras, bör den kunna läggas till grund både för fortsatt kompetensutveckling inom lärarrollen och för fortsatt avancerad utbildning inom det utbildningsvetenskapliga området.

Stöd för högskolepedagogisk kompetensutveckling

Inom BHU har kurser för individuell kompetensutveckling av lärare utvecklats. I merparten av dessa avser man att initiera och stödja lärares arbete med att utveckla utbildningen. I kurserna reflekterar deltagarna över sina erfa-

renheter av undervisning och lärande. För att den kompetens som utvecklas inom BHU ska komma till sin rätt behöver hela utbildningssystemets sätt att understödja undervisningen utvecklas. Det betyder att pedagogisk kompetens ses som en angelägenhet för fler nivåer än enbart för den enskilde läraren. Institutioner, stödfunktioner och administration ska i högre grad än idag fungera som en pedagogisk organisation som samverkar kring att utveckla goda förutsättningar för studenternas lärande. Att utveckla undervisningskulturen utgör en väsentlig del av lärosätenas kvalitetsarbete. Belöningsystem för lärare, nya arenor för redovisning och diskussion av pedagogisk utveckling samt en koppling mellan utvecklingsprojekt och forskning är angelägna inslag att arbeta med. Exempel på en sådan utveckling finns då t. ex. i inrättandet av de pedagogiska akademierna inom Lunds universitet. Genom detta läggs en grund för att alla lärare ska kunna ges goda möjligheter att kontinuerligt utvecklas i arbetet.

Stöd för fortsatt högskolepedagogisk utbildning

I Bologna-processen innebär utveckling av utbildning på den avancerade nivån att nya vägar för viktig fortbildning och utveckling av forskning inom angelägna professionella områden skapas. Målen för utbildningar på den avancerade nivån innefattar både kvalificerad professionell kompetens och forskningsförberedelse. Inom pilotprojektet har vi tagit ställning för att *scholarship of teaching and learning* utgör en önskvärd kvalitet i en hög nivå av högskolepedagogisk kompetens. Utvecklingen av SoTL bör understödjas genom inrättande av kurser som leder fram till denna kompetens.

Förutom den kompetensutveckling som skisserats i föregående avsnitt förordar vi även att fortsatt högskolepedagogisk utbildning inrättas. Vi vill därför se BHU som den första kursen i en högskolepedagogisk masterutbildning.

En viss andel av lärarna i högskolan bör kunna bygga på den pedagogiska utbildning de skaffat genom BHU för en fortsatt karriär inom högskolan. Lektorer som t. ex. går vidare till att arbeta som pedagogiska konsulter eller

med kvalificerat utvecklingsarbete bör ha denna möjlighet. Det finns även behov av att en del av högskolans lärare denna väg kan skaffa sig högskolepedagogisk forskningskompetens. I framtiden bör man kunna tänka sig flera nivåer för läraranställningar inom högskolan. T. ex. som lektor med särskild högskolepedagogisk kvalifikation med forskarutbildning inom sitt ämne och en masterexamen i högskolepedagogik.

På längre sikt skulle detta även kunna ge en ny utbildningsväg för högskolans adjunkter mot en forskningskompetens av relevans för deras undervisningsverksamhet och uppdrag inom högskoleutbildningen. De grundläggande kraven för att någon ska få anställning som adjunkt i högskolan utgörs idag av att han eller hon ska ha en examen från grundläggande högskoleutbildning, ha genomgått behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning samt att ha visat pedagogisk skicklighet.

Vi antar att Bologna-processen kommer att ge upphov till en utredning av hur läraranställningar inom högskolan kommer att hänga ihop med de tre nivåerna inom högskoleutbildningen. Vi konstaterar också att kursutvecklingen inom Pilotprojektet i stor utsträckning har inriktats mot doktorander och nya lektorer och att adjunkters utbildningssituation inte har lyfts fram särskilt. Inrättande av en högskolepedagogisk masterutbildning på två år skulle ge en parallell utbildningsväg för adjunkter inom högskolan.

Om utbildningsgrunden för en adjunkt i framtiden ska utgöras av en masterexamen inom kunskapsområdet samt BHU, skulle man kunna se en fortsatt utbildningsväg genom en masterutbildning i högskolepedagogik. En sådan väg skulle då i två steg kunna leda fram till en annan grund för anställning som lärare:

- Adjunkt med särskild högskolepedagogisk kvalifikation - Masterexamen inom kunskapsområdet samt masterexamen i högskolepedagogik.
- Lektor med pedagogisk inriktning - Masterexamen inom kunskapsområdet samt ämnesdidaktisk/pedagogisk forskarutbildning.

Pilotprojektet har fokuserat förutsättningar för att utveckla den grundläggande högskolepedagogiska utbildning som krävs för att vara behörig för anställning som lärare i högskolan. En sådan utbildning ska inte utgöra

ett avslutat kapitel eller en återvändsgränd utan lägga en grund för fortsatt utveckling i lärararbetet. Här har vi pekat på några möjliga utvecklingslinjer.